

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Хворост Т.В.

В статті розглянуто підходи до визначення понять економічний механізм та організаційно-економічний механізм. На основі вивчення різних точок зору учених-економістів для визначення категорії економічний механізм і структури його побудови, а також з метою максимізації економічного ефекту конкурентоспроможності переробних підприємств в умовах глобалізації пропонується структура організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності, який заснований на розробленій моделі вагів прийняття управлінських рішень щодо вироблення якісної чи фальсифікованої продукції. Визначені його особливості та структура з метою підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, економічний механізм, молокопереробні підприємства, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтеграції у європейський економічний простір, набуття України членства у СОТ та, як наслідок, посилення міжнародної конкуренції вирішальним фактором успішної діяльності для підприємства, стає підвищення конкурентоспроможності. Не дивлячись на велику увагу, що приділяється проблемі конкурентоспроможності загалом, та конкурентоспроможності молокопереробних підприємств зокрема, до цього часу недостатня увага приділяється дослідженню проблем формування організаційно-економічного механізму забезпечення конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості як складової його економічного механізму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Різноманітні аспекти цієї проблематики досліджено у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Л. Абалкін, П. Буніч, М. Круглов, А. Кульман, Т. Ландіна, Дж. Лафта, Ю. Лузан, Е. Мінаєв, В.П. Москаленко, Т. Мостенська, О. Олійник, Б. Пасхавер, Л.Н. Павлова, Б.А. Райзберг П. Саблук та ін.

Метою дослідження є вивчення сутності поняття організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності, виділення її основних складових та формування організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності.

Результати досліджень. Досліджуючи категорію “організаційно-економічний механізм”, слід зазначити, що в науковій літературі виділяють також поняття економічний

механізм. Розглядаючи поняття економічного механізму конкурентоспроможності, необхідно, перш за все, визначитися, що ж розуміється взагалі під економічним механізмом. Так, в умовах планової економіки економічний механізм трактувався як складова частина господарського механізму. Він визначався як сукупність підсистем (складових частин), що забезпечують його функціонування. Л.Н. Павлова відзначає, що в цей період досліджувалася категорія економічного механізму, до складу якої включили наступні елементи: планування і прогнозування, організацію суспільного виробництва, економічне стимулювання, ціноутворення, фінансово-кредитний механізм [4].

Чіткішу схему функціонування економічного механізму пропонує В.П. Москаленко [3]. Він бачить її у складі цільових, функціональних підсистем і підсистем забезпечення. Але, якщо цільові підсистеми для того періоду ним визначені чіткіше, то склад функціональних і забезпечуючих підсистем потребує перегляду і уточнення. До складу функціональних підсистем він включає планування, оцінку результатів і стимулювання. Така функція як оцінка результатів по своєму призначенню відноситься до забезпечуючих підсистем. В той же час, в його пропозиціях відсутні такі функції, що відображають економічні методи управління, як прогнозування, регулювання, система оплати праці, ціноутворення, аналіз і облік. Відсутні системи правового і інформаційного забезпечення. Також в даній схемі побудови економічного механізму відсутні економічні важелі, які, на думку Б.А. Райзберга та ін., представляють невід'ємну частину господарського механізму і використовуються як інструментарій дії на економічні процеси на рівні підприємства [5]. Як такі важелі можна назвати ціни, тарифи, процентні ставки, економічне стимулювання, пільги, санкції.

Існують й інші підходи до визначення поняття “економічний механізм” та структури його побудови. Так, в роботі [1] дана категорія представляється як сукупність таких елементів: управління, нормування і облік результатів і витрат, держрозрахункова відповідальність і матеріальне заохочення, організаційне, ресурсне і інформаційне забезпечення. Проте, за наявності таких функцій як управління і організація, відсутня система цілей. Деякі економісти вводять таку категорію як організаційно-економічний механізм. У своїх працях Ю. Лисенко і П. Егоров визначають організаційно-економічний механізм як систему формування цілей і стимулів, що дозволяє перетворювати в процесі трудової діяльності рух матеріальних і духовних потреб членів суспільства і рух засобів виробництва і його кінцевих результатів, направлених на задоволення платоспроможного попиту споживачів [2].

Якнайповніше визначення економічного механізму, на нашу думку, дане в роботі В.П. Москаленка [3]. Економічний механізм підприємства, на думку автора, це одна зі складових його господарського механізму. Він є сукупністю економічних способів, форм, інструментів,

важелів дії на економічні відносини і процеси, що відбуваються на підприємстві. Структуру економічного механізму пропонується будувати у вигляді функціонально-цільової схеми взаємодії функціональних підсистем, підсистем забезпечення і економічних важелів, комплекс яких направлений на забезпечення досягнення цілей підприємства.

З точки зору макроекономіки, як вважає П.Т. Саблук [6], „економічний механізм” можна визначити як практичний вираз системи виробничих відносин, що включає у себе засновану на інтересах (відповідальності) сукупність економічних важелів і регуляторів виробництва. Більш того, економічний механізм визначає сутність системи господарювання як сполучну ланку між її складовими – виробничими відносинами, продуктивними силами і надбудовою (політика, держава, право). Економічний механізм у ринкових умовах, на думку автора, забезпечує органічний взаємозв'язок саморегулюючих важелів, інтересів і стимулів досягнення економічного ефекту.

Вивчаючи поняття економічного механізму конкурентоспроможності підприємства в умовах перехідної економіки, слід зазначити, що в економічній літературі часто вживається даний термін, проте насправді розглядаються лише окремі його складові. Наявні наукові розробки в основному орієнтовані на стимулювання окремих складових економічного механізму, таких як дослідження ринку, збут продукції і т.д. У них не розглядаються економічні важелі і стимули як цілісна система, що охоплює всі елементи економічного механізму конкурентоспроможності. На наш погляд, необхідно застосувати системний підхід до його формування.

Організаційно-економічний механізм конкурентоспроможності підприємства можна визначити як цілісну структурно-функціональну систему організаційно-економічних форм, методів, важелів, що забезпечують узгодження економічних інтересів всіх зацікавлених сторін. Розробка економічного механізму конкурентоспроможності повинна ґрунтуватися на загальній теорії формування і розвитку господарського механізму економіки на мікро- і макрорівнях. Що, у свою чергу, припускає визначення внутрішнього змісту, структури, виконуваних функцій, форм і методів функціонування, вживаних економічних важелів і стимулів. На нашу думку, організаційно-економічний механізм конкурентоспроможності є підсистемою економічного механізму роботи підприємства в цілому.

Формування організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності підприємства припускає опис наступних параметрів: мети, завдань і відповідних функцій; форми або способу реалізації механізму; системи методів, інструментарію реалізації механізму; визначення ресурсів, що забезпечують його функціонування; виділення об'єктів, на які направлена регулююча дія механізму; виділення суб'єктів, які прямо або побічно пов'язані з функціонуванням механізму.

Початковим елементом побудови організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності є формування системи цілей, які можна розділити на загальні (головні) і конкретні. Загальна мета визначається як створення умов, що забезпечують успішність вдосконалення конкурентоспроможності підприємства з урахуванням задоволення потреб всіх зацікавлених сторін.

Відповідно до загальної (головної) мети формуються конкретні цілі, які одночасно є і завданнями економічного механізму конкурентоспроможності: підвищення економічної ефективності і інвестиційної привабливості підприємства, стабілізація фінансового стану підприємства, технологічне вдосконалення виробництва, підвищення ефективності управління, дотримання соціальної справедливості.

На основі вивчення різних точок зору учених-економістів для визначення категорії економічний механізм і структури його побудови, а також з метою максимізації економічного ефекту конкурентоспроможності молокопереробних підприємств в умовах глобалізації пропонується наступна структура організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності. У даному механізмі основними є наступні складові:

- модель вагів прийняття управлінського рішення щодо виробництва якісної продукції;
- система економічних інструментів мотивації до якості праці;
- система оцінки ефективності проекту;
- проект конкурентоспроможності;
- система фінансування заходів по забезпеченню якості та безпечності продукції;
- інституційні системи;
- система показників контролю реалізації проекту;
- система знань і навичок виконавців щодо якості та безпечності продукції;
- організації громадського контролю;
- незалежні лабораторії для аналізу молочної продукції;
- система управління та контролю за якістю та безпечністю продукції.

Реалізація і функціонування організаційно-економічного механізму конкурентоспроможності припускає, в першу чергу, наявність фінансових ресурсів. “Система фінансування заходів по забезпеченню якості і безпечності продукції”. Фінансові ресурси, розподілені за джерелами формування і напрямками використання, утворюють фінансову складову економічного механізму конкурентоспроможності.

Особлива роль відводиться “Системі економічних інструментів мотивації до якості праці”. До них відносяться матеріальне стимулювання, підвищення якості робочої сили, поліпшення організації праці, залучення персоналу в процес управління, негрошове

стимулювання. Ініціатива співробітників і особиста зацікавленість в зростанні ефективності сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Розглядаючи блок „Система оцінки ефективності проекту”, нами пропонується, разом із загальноприйнятими складовими, використовувати пропоновані системи критеріїв доцільності і успішності підвищення конкурентоспроможності і комплексний показник економічного потенціалу для результуючої оцінки ефективності підвищення конкурентоспроможності на конкретному підприємстві.

Блок “Система показників контролю реалізації проекту”, що включає показники виробничої діяльності, фінансового стану підприємства, інвестиційної діяльності і основні показники соціально-економічного розвитку, повинен, на нашу думку, забезпечувати поточний контроль за ходом реалізації проектів підвищення конкурентоспроможності.

У зв'язку з ситуацією, яка склалася на ринку молочних продуктів, особливої значущості набуває “Система знань і навичок виконавців щодо якості та безпечності продукції”. На нашу думку, вона повинна включати системні знання про сутність цих понять, знання державних нормативних актів, технічних регламентів, виробничої дисципліни, системи НАССР, навички щодо її реалізації на практиці; знання високої санітарно-гігієнічної культури виробництва.

“Інституційні системи”, на нашу думку, повинні здійснювати не тільки регулюючу і контролюючу функції, а бути однією з основних зацікавлених сторін в підвищенні конкурентоспроможності кожного конкретного молкопереробного підприємства. З боку державних органів управління можна запропонувати наступні економічні методи зовнішньої дії, стимулюючі процес підвищення конкурентоспроможності:

- розміщення державних замовлень на виробництво продукції (гарантія збуту продукції, отримання виручки і планованого прибутку);
- включення підприємства в державні, галузеві і регіональні програми (гарантія цільового фінансування планових витрат із зовнішніх джерел);
- пільгове оподаткування або відстрочення платежів по податках (поява додаткових власних засобів);
- надання пільгових кредитів цільового призначення для фінансування проекту вдосконалення конкурентоспроможності.

“Проект підвищення конкурентоспроможності”. У дану складову входить аналіз фінансового стану; аналіз організаційної структури підприємства і його ринків збуту; аналіз інвестиційної привабливості, прогноз соціально-економічних наслідків. Дані структурні блоки дозволяють детальніше спланувати проведення проекту вдосконалення конкурентоспроможності підприємства у напрямі оптимізації техніко-економічних

показників господарської діяльності, показати потенційним інвесторам інвестиційну привабливість об'єкту, а також спрогнозувати економічні результати наслідку проведення даного процесу.

“Система управління та контролю за якістю та безпечністю продукції” на підприємстві також є необхідним елементом організаційно-економічного механізму, через низку причин, які ми зазначали вище.

Повинні бути створені “незалежні лабораторії для проведення аналізу молочної продукції”, до яких зможуть звертатись пересічні споживачі, інформація про їх місцезнаходження та порядок звернення повинна бути загальновідомою.

Важливою складовою, яку ми також включили до даної схеми, на нашу думку, мають стати “Організації громадського контролю”, які повинні займатися розповсюдженням інформації щодо якості та безпечності продуктів харчування, надавати консультації по правилах вибору якісних продуктів, основних ознак фальсифікації, надавати консультаційну допомогу постраждалим споживачам та привертати увагу до даної проблеми. В разі необхідності звертатися до незалежних лабораторій для аналізу молочної продукції.

Висновок. В умовах поширення в Україні глобалізаційних процесів усі фактори, які є складовими успішної діяльності вітчизняних підприємств, повинні бути узгодженими, доповнювати один одного і бути спрямованими на досягнення однієї цілі - підвищення конкурентоспроможності підприємств. Враховуючи вище сказане, та на основі вивчення різних точок зору учених-економістів до визначення категорії «економічний механізм» і структури його побудови, а також з метою максимізації економічного ефекту конкурентоспроможності підприємств пропонується структура організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності підприємств молокопереробної промисловості. У даному механізмі основними є наступні складові: система економічних інструментів мотивації до якості праці, система оцінки ефективності проекту, система фінансування заходів по забезпеченню якості та безпечності продукції, інституційні системи, система показників контролю реалізації проекту, система знань і навичок виконавців щодо якості та безпечності продукції, організації громадського контролю, незалежні лабораторії для аналізу молочної продукції, система управління та контролю за якістю та безпечністю продукції.

Список використаної літератури:

1. Воеводин С.А. Экономический механизм управления промышленным производством. Методика и практика организации / Воеводин С.А. – К.: Вища школа, 1991. – 159 с.
2. Лисенко Ю. Організаційно-економічний механізм управління підприємством / Лисенко Ю., Єгоров П. // Економіка України. – 1997. – № 1. – С. 86-87.

3. Москаленко В.П. Финансово-экономический механизм промышленного предприятия: научно-методическое издание / Москаленко В.П., Шипунова О.В. –Сумы: Довкілля, 2003. – 176 с.
4. Павлова Л.Н. Финансы предприятия: учебник для вузов / Павлова Л.Н. -М.: Финансы, ЮНИТИ, 1998. – 639 с.
5. Райзберг Б.А. Современный экономический словарь / Райзберг Б.А., Лозовский Л.М., Стародубцева Б.А. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
6. Саблук П.Т. Економічний механізм АПК у ринкової системі господарювання / Саблук П.Т. // Економіка АПК. – 2007. – № 2. – С. 3-10.

Хворост Т.В.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПЕРЕРОБНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

В статті розглянуто підходи до визначення понять економічний механізм та організаційно-економічний механізм. На основі вивчення різних точок зору учених-економістів для визначення категорії економічний механізм і структури його побудови, а також з метою максимізації економічного ефекту конкурентоспроможності переробних підприємств в умовах глобалізації пропонується структура організаційно-економічного механізму підвищення конкурентоспроможності, який заснований на розробленій моделі вагів прийняття управлінських рішень щодо вироблення якісної чи фальсифікованої продукції. Визначені його особливості та структура з метою підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Ключові слова: організаційно-економічний механізм, економічний механізм, молокопереробні підприємства, конкурентоспроможність, конкурентоспроможність підприємства

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩЕГО ПРЕДПРИЯТИЯ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

В статье рассмотрены подходы к определению понятий экономический механизм и организационно-экономический механизм. На основе изучения различных точек зрения ученых-экономистов для определения категории экономического механизма и структуры его построения, а также с целью максимизации экономического эффекта конкурентоспособности перерабатывающих предприятий в условиях глобализации

предлагается структура организационно-экономического механизма повышения конкурентоспособности, который основан на разработанной модели весов принятия управленческих решений по производству качественной или фальсифицированной продукции. С целью повышения эффективности хозяйственной деятельности предприятия определены его особенности и структура.

Ключевые слова: организационно-экономический механизм, экономический механизм, молокоперерабатывающие предприятия, конкурентоспособность, конкурентоспособность предприятия

CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR FORMATION OF ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF INCREASING THE COMPETITIVENESS PROCESSING ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Khvorost T.V.

The article is about approaches to the definition of the economic mechanism and organizational-economic mechanism. In the context of globalization and integration in the European Economic Area Ukraine joined the WTO. As a result, in the country intensified international competition. Under these conditions, increasing the competitiveness becomes a crucial factor for the success of the enterprise. Despite the great attention paid to the problem of competitiveness in general, and competitiveness of dairy enterprises in particular, so far, insufficient attention is paid to the problems of the formation of organizational-economic mechanism to ensure the competitiveness of the dairy industry as part of its economic mechanism.

In terms of expansion in Ukraine globalization processes all the factors that are components of the success of the national enterprises, should be coordinated to complement each other and be taken to achieve one goal - improving the competitiveness of enterprises. After examining the different perspectives of scientists and economists to determine the category of the economic mechanism and the structure of its construction, as well as to maximize the economic benefit of processing enterprises competitiveness in a globalizing, we propose the structure of the organizational and economic mechanism of competitiveness. The organizational and economic mechanism of competitiveness is base on the developed model scales management decisions on production quality or counterfeit products. Defined its features and structure to improve the efficiency of business enterprises. This mechanism has the following components. There are system of economic instruments as a motivation to work, the system for evaluating the effectiveness of the project, the system of financing measures to ensure product quality and safety, institutional systems, system performance monitoring project implementation, system knowledge and skills of operators on product quality and safety organization of public control, independent laboratories for the analysis of dairy products, system management and control of quality and safety.

Keywords: the organizational and economic mechanism, economic mechanism of competitiveness competitiveness, competitiveness of enterprise.